

د امام بخاري رحمه الله طلايى اثر صحيح بخاري



Ketabton.com

محمدي : 1402

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

د کتاب پيژندنه

د کتاب نوم: د امام بخاري رحمه الله طلايی اثر صحيح بخاري

ليکونکي: محمدي

انتشارات:

د چاپ کال:

د چاپ نوبت:

## مقدمه

يو تر ټولو ارزښتمنده اثر د رسول الله صلى الله عليه وسلم په صحيح احاديثو کې "الجامع الصحيح المسند المختصر من امور رسول الله صلى الله عليه وسلم و سننه و ايامه" مشهور په صحيح البخاري دی دغه کتاب په تيرو قرونو کې د قرآن عظيم الشان څخه ورسته تر ټولو صحيح کتاب بلل کېږي د صحيح حديث په برخه کې خو د اسلام دوښمنان تل کوبښن کوي چې د اسلام مصادر او شخصيتونو ته ضربه ورسوي لکه څنگه چې ځينې وخت په قرآن عظيم الشان او ځينې وخت هم په صحيح احاديثو باندې بريد کوي صحيح البخاري او د هغه مولف هم ددې ډول بريدونو څخه خوندي نه دی پاتي د اسلام دوښمنان غواړي چې دغه مقدس کتاب ته هم ضربه ورسوي او بيلابيل شبهات او شک پکې رامنځته کړي چې دوي به هيڅکله هم بريالي نشي د الله تعالي په مرستي سره، د صحيح البخاري په اړه ډير کتابونه ليکل شوي خو دلته ما وغوښتل چې د ځوانانو لپاره داسې يو لنډ کتاب چې دوي وکولي شي امام بخاري رحمه الله او د هغه اثر صحيح البخاري وپيژني وليکم هره څيزه چې ترسره کېږي د انسان د وس مطابق وي او الله تعالي انسان ته د يوه عمل ترسره کولو توفيق ورکوي په دغه کوچيني کتاب کې که کومه ستونزه وي دغه زما خپله نيمگړتيا ده او الله تعالي ته اميد لرم چې دغه ليکنه زما په صالحات کې وشميري او زما د گناهونو د بښنې سبب وگرځي په آخر کې بيا هم د الله تعالي شکر ادا کوم چې ماته يې دا فرصت، صحت او عافيت راکړ چې د الله تعالي د رضا لپاره داسې يوه ليکنه ترسره کړم په آخر کې له ټولو لوستونکو څخه هيله کوم چې ما په خپلو دعاگانو کې هير نه کړي.

## لړلیک

مخ	عنوان
1.....	د امام بخاري پيدائست او زده کړي.....
1.....	د امام بخاري رحمه الله عيني خانگړتياوې.....
2.....	د امام بخاري استادان.....
2.....	د امام بخاري شاگردان.....
2.....	د امام بخاري تاليفات.....
3.....	د امام بخاري وفات.....
3.....	د امام بخاري په هکله د علماوو څرگندونې.....
4.....	د صحيح بخاري کتاب.....
4.....	د صحيح بخاري د تاليف علت څه و؟.....
5.....	د صحيح البخاري په اړه د علماوو ويناوي.....
5.....	د صحيح البخاري ترتيب.....
6.....	د صحيح بخاري شروح.....
7.....	د امام بخاري څو طلايي ويناوي.....
8.....	اخذليکونه.....

## د امام بخاري رحمه الله پيدايښت او زده کړي

اصلي نوم يې محمد بن اسماعيل دی، نسب يې محمد بن اسماعيل بن ابراهيم بن مغيره بن بردزبه ته رسيږي، محمد بن اسماعيل د جمعې په ورځ چې د ۱۹۴ هجري قمري کال د شوال مياشتې ۱۳ نېټې سره سمون خوري نړۍ ته سترگې وغړولې په ۱۰ کلنۍ کې يې د احاديثو حفظ او د علم زده کړه پيل کړ کله چې ۱۶ کلنۍ ته ورسیده د ابن المبارک ووکيع کتابونه يې حفظ کړل فقه او اصحاب رای يې وپيژندل. يوه ورځ احمد بن حفص يو نظر ورته وکړ او ويې وويل (دغه شخص به شهرت ته ورسېږي) يعني مشهوره به شي. په ۱۶ کلنۍ کې د خپلې مور او ورور سره يو ځای په يوه علمي سفر کې مکه ته لاړ مور او ورور يې بيرته راوگرځيدل خو دې د علم زده کړي په خاطر په مکه کې پاتې شو تر څو د مکې مکرمې له علماوو څخه زده کړه ترلاسه کړي.<sup>1</sup>

۱۷ کاله يې د صحيح البخاري په تاليف کې تير کړل ۳۰۰۰۰۰۰ درې لکه احاديث يې حفظ و تقريباً ۲۰ کاله محمد بن اسماعيل په ليکلو کې تير کړل.<sup>2</sup>

علامه الشيخ عبد المحسن العباد د امام بخاري په اړه فرمايي ۱۰۰۰۰۰۰ يو لک صحيح احاديث يې حفظ و او ۲۰۰۰۰۰۰ دوه لکه غير صحيح احاديث.<sup>3</sup>

## د امام بخاري رحمه الله ځينې ځانگړتياوې

د امام بخاري رحمه الله ځينې ځانگړتياوې په لاندې ډول سره دي.

د ښه اخلاق درلودل، د هغه وخت له جنګي وسايلو او اسبابو سره يې پيژندګلوي لرله او ماهره غشي وپشتونکي و. د خپل پلار ميراث يې په مضاربت ورکړ او خپله د علم په زده کړه کې بوخت شو. يوه شپه يې د تجارانو يوې ډلې ته وعده ورکړه چې مال په ۵۰۰۰ درکوم ورته يې وويل سبانه راشئ، سبانه نور تجاران راغلل هماغه مال يې په ۱۰۰۰۰ گټې اخست نو امام بخاري قبوله نکړه او هماغه پخوانيو تجارانو ته يې په ۵۰۰۰ ورکړو. ويل به يې سبانه غواړم چې د الله تعالي سره مخامخ شم چې د هيچا غيبت مې نه وي کړي او په دغه برخه کې يې ډير احتياط کولو. د مياشتې يې ۵۰۰ درهمه ترلاسه شوي پيسې د غريبانو او مسکينانو ترمنځ وپسولي په ځانگړي توګه د علم طالبانو ته، د شپې لمونځونو کې (تهجد) د قرآن دريمه برخه لوستله چې هرو دريو شپو کې د قرآن يو ختم کيدو.

<sup>1</sup> منهج الإمام البخاري إعداد: أبو بكر كافي إشراف: الدكتور حمزة عبد الله المليباري الناشر: دار ابن حزم ۳۲/۱

<sup>2</sup> شرح صحيح البخاري تاليف أبو إسحاق الحويني الأثري حجازي محمد شريف [الكتاب مرقم آليا، و رقم الجزء هو رقم الدرس] - ۹ دروس ۱-۹

<sup>3</sup> الإمام البخاري وكتابه الجامع الصحيح تاليف: الشيخ عبد المحسن العباد ۱-۴

## د امام بخاري استادان

امام بخاري رحمه الله د ډيرو استادانو څخه درس لوستي، اوريدلي او روايت يې کړي چې ځينو تاريخ ليکونکو ۱۰۸۰ استادان ياد کړي چې تر ټولو مشهوره يې په لاندې ډول سره دي.

محمد بن عبدالله انصاري	مکی بن ابراهيم	علی بن مدینی	احمد بن حنبل
اسحاق بن راهويه	ابوبکر او عثمان د ابوشيبه زامن	ابوحاتم رازی	

## د امام بخاري شاگردان

د امام بخاري رحمه الله شاگردان ډير زيات دي چې مشهوره يې په لاندې ډول سره دي.

د امام بخاري رحمه الله مشهوره شاگردان
ابوعبدالرحمن نسائي د سنن نسائي مولف
ابوعيسي ترمذي د جامع ترمذي مولف
ابن ماجه
امام دارمي
امام مسلم بن حجاج نيشابوري د صحيح مسلم مولف <sup>4</sup>

## د امام بخاري تالیفات

امام بخاري رحمه الله لاندې کتابونه ليکلي دي.

د امام بخاري رحمه الله مشهوره تالیفات
قضايا الصحابه والتابعين و أقاويلهم
التاريخ الكبير
الأدب المفرد

<sup>4</sup> التجريد الصريح لأحاديث الجامع الصحيح مختصر صحيح بخاري (فارسي تالیف: محمد بن اسماعيل بخاري اختصار کننده: ابوالعباس زين الدين احمد بن احمد بن عبداللطيف الشرحي الزبيدي مترجم: عبدالقادر ترشابي ۱۴۸/۱)

اسامی الصحابه
الاشربه
بروالدين
التاريخ الأوسط
التاريخ الكبير
التاريخ الصغير
الجامع الصحيح من المسند من حديث رسول الله و سننه و ايامه مشهوره دى په صحيح بخاري
خلق افعال العباد
القراءه خلف الامام و

## د امام بخاري وفات

د احاديثو امير المومنين محمد بن اسماعيل رحمه الله په ۲۵۶ هـ ق كال كې د اختر په شپه په ۶۲ كلنې كې وفات شو او د خرتنگ په كلې كې خاورو ته وسپارل شو (انا لله و انا اليه راجعون).

## د امام بخاري په هكله د علماوو څرگندونې

د امام بخاري رحمه الله په هكله ډيرې ويناوي شوي چې تر ټولو لوى لقب يې د حديث امير المومنين دى.

**علامه مقدسى** فرمايى محمد بن اسماعيل بن ابراهيم جعفى بخاري حافظ، د حديث امير المومنين او د قرآن كريم څخه ورسته د احاديثو صحيح كتاب خاوند و.<sup>5</sup>

**امام احمد بن حنبل** فرمايى خراسان د محمد بن اسماعيل په شان بل عالم ندى راوړي.<sup>6</sup>

د مكې مكرمې علماوو دا نظر و او ويل به يې محمد بن اسماعيل امام او فقيه و زموږ او د خراسان.<sup>7</sup>

**د محمد بن ابى حاتم او نجم بن فضيل** نظر دا و چې فربرى وفرمايل چې د محمد بن ابى حاتم بخاري وراق څخه مې واوريدل چې ويل يې ما محمد بن اسماعيل رحمه الله په خوب وليده چې د رسول الله صلى الله عليه وسلم

<sup>5</sup> روضة الناظر وجنة المناظر في أصول الفقه على مذهب الإمام أحمد بن حنبل، تأليف ابن قدامة المقدسي، ناشر: مؤسسة الريان للطباعة والنشر والتوزيع، ط ۲ (۴۲۳ هـ ۲۰۰۲ م ۱-۳۹۹)

<sup>6</sup> منہج الإمام البخاري إعداد: أبو بكر كافي إشراف: الدكتور حمزة عبد الله المليباري الناشر: دار ابن حزم ۳۴/۱

<sup>7</sup> منہج الإمام البخاري إعداد: أبو بكر كافي إشراف: الدكتور حمزة عبد الله المليباري الناشر: دار ابن حزم ۳۴/۱



شاته روان و، رسول الله صلى الله عليه وسلم روان و کله چې به رسول الله صلى الله عليه وسلم خپل قدم پورته کړ محمد بن اسماعيل به په هماغه ځای کې قدم ايښوده.<sup>8</sup>

## د صحيح بخاري کتاب

صحيح بخاري د رسول الله صلى الله عليه وسلم د صحيحو احاديثو په برخه کې تر ټولو معتبر کتاب بلل کېږي اصلي نوم يې الجامع الصحيح المسند المختصر من امور رسول الله صلى الله عليه وسلم دی چې د خلکو ترمنځ د صحيح بخاري په نوم مشهوره شوي دغه کتاب کې ټول احاديث صحيح دي کوم ضعيف قول پکې نه دی ذکر شوي. صحيح بخاري د تاريخ په اوږدو کې تر ټولو معتبره کتاب بلل کيده د قرآن عظيم الشان څخه ورسته.

## د صحيح بخاري د تاليف علت څه و؟

امام بخاري رحمه الله د صحيح بخاري د تاليف درى علتونه بيان کړي چې په لاندې ډول سره دي.

لومړي/ د احاديثو صحيح کتاب ته اړتيا: ځکه هغه مهال د احاديثو په برخه کې کتابونه تاليف شوي و چې د صحابه اقوال پکې شتون درلود ددې ترڅنگ د تابعينو فتوا گاني هم پکې موجودي وي لکه موطا د امام مالک رحمه الله اثر.<sup>9</sup>

دوهم/ د استاد سپارښتنه د داسې کتاب ضرورت ته: امام بخاري رحمه الله خپل کتاب د خپل استاد امام إسحاق بن راهويه په سپارښتنې سره تاليف کړ.<sup>10</sup>

درېم/ هغه خوب چې امام بخاري رحمه الله وليده علامه ابن حجر عسقلاني فرمايي محمد بن سليمان بن فارس وايي چې ما له امام بخاري رحمه الله څخه واوريدل چې فرمايل يې رسول الله صلى الله عليه وسلم مې په خوب وليده چې زه مخامخ ورته ولاړ وم او په لاس کې مې پکه وه او په هغې مې د (مياشي او مچ) مخنيوي کولو د خوب ځينو تعبير کونکو څخه مې پوښتنه وکړه راته يې وويل ته به د رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه درواغ لرې کوي چې دغه هم سبب شو صحيح بخاري وليکم.<sup>11</sup>

<sup>8</sup> منيع الإمام البخاري إعداد: أبو بكر كافي إشراف: الدكتور حمزة عبد الله المليباري الناشر: دار ابن حزم ٤٢-١  
<sup>9</sup> التوضيح لشرح الجامع الصحيح، تاليف ابن الملقن سراج الدين أبو حفص عمر بن علي بن أحمد الشافعي المصري (المتوفى: 804 هـ، تحقيق دار الفلاح للبحث العلمي وتحقيق

التراث، سوريا: دار النوادر ط ١٤٢٩ هـ - ٢٠٠٨ م، ٧٦-١

<sup>10</sup> فتح الباري شرح صحيح البخاري تاليف أحمد بن علي بن حجر أبو الفضل العسقلاني الشافعي الناشر: دار المعرفه - بيروت ١٣٧٩

<sup>11</sup> فتح الباري شرح صحيح البخاري، تاليف ابن حجر العسقلاني ٧-١

## د صحيح البخاري په اړه د علماوو ويناوي

د اسلامي علماوو په وينا صحيح بخاري د قرآن كريم څخه ورسته تر ټولو معتبر كتاب بلل كيږي د احاديثو په برخه كې چې ټولو علماوو په دې اړه اجماع كړي ده پدې ځاى كې اړتيا ليدل كيږي چې د ځينو علماوو ويناوي تاسو ته را نقل كړم.

**علامه ابن حجر عسقلاني رحمه الله** فرمايي د قرآن عظيم الشان څخه ورسته صحيح كتاب صحيح البخاري دى.<sup>12</sup>

**علامه بدر الدين عيني رحمه الله** فرمايي د شرق او غرب علماوو پدې اتفاق كړي چې د قرآن عظيم الشان څخه ورسته صحيح كتاب بغير له صحيح البخاري او صحيح مسلم څخه نشته.<sup>13</sup>

**ابو حاتم مقرئ رحمه الله** فرمايي د قرآن عظيم الشان څخه ورسته صحيح كتاب صحيح البخاري دى.<sup>14</sup>

**زين الدين قاهري رحمه الله** فرمايي صحيح البخاري د قرآن عظيم الشان څخه ورسته صحيح كتاب بلل كيږي.<sup>15</sup>

**علامه ابن نجار رحمه الله** فرمايي صحيح البخاري د قرآن عظيم الشان څخه ورسته صحيح كتاب بلل كيږي.<sup>16</sup>

**علامه علي فقيهي رحمه الله** فرمايي د قرآن عظيم الشان څخه ورسته صحيح كتاب صحيح البخاري دي.<sup>17</sup>

**علامه سالوس رحمه الله** فرمايي د ټول امت په منځ كې يوه واضحه او ښكاره خبره همدا ده چې دغه كتاب صحيح البخاري صحيح كتاب دى د قرآن عظيم الشان.<sup>18</sup>

**علامه شهود رحمه الله** فرمايي اسلامي امت دغه كتاب د قرآن عظيم الشان څخه ورسته صحيح كتاب منلي.<sup>19</sup>

## د صحيح البخاري ترتيب

امام بخاري رحمه الله خپل صحيح كتاب په كتب او ابواب باندې وويشو په صحيح البخاري كتاب كې شامل دى ۹۷ كتابه او ۳۴۵۰ باب. امام بخاري خپل صحيح كتاب په (بد الوحي) باندې پيل كړي ورسته د ايمان كتاب

<sup>12</sup> فتح الباري شرح صحيح البخاري، تاليف ابن حجر العسقلاني ۱-۱۳

<sup>13</sup> عمدة القاري شرح صحيح البخاري تاليف بدر الدين العيني الحنفي ۱۷ نيسان (أفريل، ۲۰۰۶ م، ۱-۱۱)

<sup>14</sup> إتحاف الرفيق بما صح من روايات بسجود النبي بالنجم و دحض قصة الغرائيق، تاليف أبو حاتم المقرئ، ص: ۱۲

<sup>15</sup> البواقيت والدرر في شرح نخبه ابن حجر، تاليف زين الدين محمد المدعو بعد الرؤوف بن تاج العارفين بن علي بن زين العابدين الحدادي ثم المناوي القاهري (المتوفى:

۱۰۳۱ هـ، تحقيق المرتضي الزين أحمد، رياض: مكتبة الرشد، ط ۱۹۹۹)، م، ۱، ۲۶۹-۱

<sup>16</sup> شرح الكوكب المنير، تاليف تقي الدين أبو البقاء محمد بن أحمد بن عبد العزيز بن علي الفتوح المعروف بابن النجار (المتوفى: 972 هـ، تحقيق محمد الزحيلي و نزبه

حماد، ناشر: مكتبة العبيكان، ط ۱۴۱۸)، ۲ هـ - ۱۹۹۷ م، ۱-۳۵۲

<sup>17</sup> الرد القويم البالغ على كتاب الخليلي المسمى بالحق الدامغ، تاليف: أ. د. علي بن محمد ناصر الفقيهي، ناشر: دار المأثر - المدينة النبوية، ص: ۱۲۳

<sup>18</sup> مع الاثنى عشرية في الأصول والفروع [موسوعة شاملة]، وملحق بها السنة بيان الله تعالى على لسان الرسول - ص لى اللى هُ عَلِيُّ رَه وَ سَلَى م -، تاليف د علي بن أحمد

علي السالوس، ناشر: دار الفضيلة بالرياض، دار الثقافة بقطر، مكتبة دار القرآن بمصر، ط ۱۴۲۴)، ۷ هـ - ۲۰۰۳ م، ۱-۲۹۰

<sup>19</sup> موسوعة الرد على المذاهب الفكرية المعاصرة، جمع وإعداد: علي بن نايف الشحود، ۲۵-۲۳۹

راخي، ورسته د طهارت كتاب، د لمونځ كتاب، د روژې كتاب، د حج كتاب، د بيوع (معاملات) كتاب، د مرافعات كتاب، د شهادات كتاب، د صلح كتاب، د وصيت كتاب، د وقف كتاب او د جهاد كتاب شتون لري ځينې غير فقهي ابواب يې هم ذكر كړي لكه د پيداينبت پيل، د پيغمبران د ژوند كيسې، جنت او دوزخ، د قریش مناقب او د پيغمبر صلی الله عليه وسلم د اصحابو فضليت يې ذكر كړي دي. د هغه څخه ورسته سيرت او د پيغمبر صلی الله عليه وسلم غزوات يې ذكر كړي لدې څخه ورسته د كتاب تفسير يې ذكر كړي ورسته فقهي برخي ته راغلي د نكاح كتاب، د طلاق كتاب او د نفقه كتاب يې ذكر كړي ورسته د خوراك كتاب، د څښلو كتاب، د طب كتاب، د ادب كتاب او د استذنان (اجاره) كتاب يې ذكر شوي ورسته د نذر كتاب، د كفارات كتاب، د حدود كتاب، د تعبير كتاب د فتن كتاب، په كتاب او سنت باندي اعتصام او په آخر كې د توحيد په هكله يې خپل كتاب پای ته رسولي.

لكه څنگه چې حافظ ابن حجر عسقلاني د صحيح بخاري شرح كړي ده يوه دقيقه شميرنه يې ترسره كړي دی وايي چې په صحيح بخاري كې ټول احاديث د تکرار سره ۷۳۹۷ احاديث دی او ټول معلق احاديث بيا ۱۳۴۱ كيرې چې ډير يې تكراري دی چې ټول ټال پكې ۹۰۸۲ احاديث كيرې د تكراري سره.

## د صحيح بخاري شروح

د اسلام علماوو صحيح بخاري ته ډير زيات پام كړي چې پدې عظيم كتاب باندي د ۸۰ څخه ډير شروح ليكل شوي دی چې مشهوره يې په لاندې توگه دي.

ليکوال	د صحيح بخاري د شروح كتاب نوم
امام ابن حجر <small>رحمه الله</small>	فتح الباري د صحيح بخاري شرح
امام عيني <small>رحمه الله</small>	عمده القاري في شرح البخاري
شهاب الدين احمد بن محمد	ارشاد الساري الی شرح صحيح البخاري
شمس الدين محمد بن يوسف بن علی بن سعيد کرمانی	الكواكب الدراری في شرح صحيح البخاري
ناصر الدين علی بن محمد المنير اسکندرانی	شرح امام ناصر الدين
ابى الحسن علی بن خلف بن عبد الملك	شرح صحيح البخاري
امام جلال الدين سيوطی <small>رحمه الله</small>	التوشیح شرح الجامع الصحيح
حافظ علا الدين مغطای بن قلیج ترکی مصری حنفی	التلویح في شرح الجامع الصحيح

فيض الباری	
فيض المبدی	مختصر الزبیدی

د صحیح بخاری اختصار شوي کتابونه هم شتون لري چې د بیلابیلو عالمانو لخوا اختصار شوي چې تر ټولو مشهوره یې د شیخ زبیدی دی د (التجريد الصحيح) په نوم.

## د امام بخاري خو طلابي ويناوي

**امام بخاري** رحمه الله فرمایي د حق دعوتگر باید له دې څلورو مرحلو څخه تیر شي

لومړي: په یوه مرحله کې، ټول دده دونهمنان کيږي.

دوهم: خپل ټول ملگري له لاسه ورکوي.

دریم: جاهلان او کم علمه به ده ته پیغور ورکوي.

څلورم: په آخر کې به علما له ده سره حسادت پیل کړي.

او هر څوک چې له دغه څلورو مرحلو څخه تیر شو پوه شه چې دی د حق (بريالي) دعوتگر دي.<sup>20</sup>

له **امام بخاري** رحمه الله څخه پوښتنه وشوه د هیردو دوا څه شی ده؟

وویل باید په مسلسلله توگه کتاب ته وکتل شي.

**امام بخاري** رحمه الله فرمایي (له هغه وخت راهیسي چې مې واوریدل غیب کړل حرام دی هیڅ وخت مې غیبت

ونه کړ او امید لرم چې پداسې حال کې د الله تعالی ملاقات ته ورشم چې د غیبت په خاطر له ما سره محاسبه ونکړي.

**امام بخاري** رحمه الله فرمایي تر ټولو ښه مسلمانان هغه دی چې د رسول الله صلی الله علیه وسلم هیر شوي سنت را

ژوندي کړي صبر اختیار کړی ای د سنت صاحبانو الله تعالی به خپل رحمتونه پر تاسي باندي نازل کړي

ځکه چې تاسو د خلکو په منځ کې لږ یي.<sup>21</sup>

<sup>20</sup> مقدمه صحیح بخاري (۴/۱)

<sup>21</sup> الجامع ۱۱۲/۱

## أخذ ليكونه

- منهج الإمام البخاري إعداد : أبو بكر كافي إشراف : الدكتور حمزة عبد الله المليباري الناشر : دار ابن حزم ٣٢/١.
- شرح صحيح البخاري تأليف أبو إسحاق الحويني الأثري حجازي محمد شريف [الكتاب مرقم آليا، ورقم الجزء هو رقم الدرس] - ٩ دروس. ١-٩.
- الإمام البخاري وكتابه الجامع الصحيح تأليف : الشيخ عبد المحسن العباد ١-٤.
- التجريد الصريح لأحاديث الجامع الصحيح مختصر صحيح بخاري (فارسي تأليف : محمد بن اسماعيل بخاري اختصار كنده: ابوالعباس زين الدين احمد بن احمد بن عبداللطيف الشرجي الزبيدي مترجم: عبدالقادر ترشابي ١٤٨/١).
- روضة الناظر وجنة المناظر في أصول الفقه على مذهب الإمام أحمد بن حنبل، تأليف ابن قدامة المقدسي، ناشر: مؤسسة الريان للطباعة والنشر والتوزيع، ط ٢ (٤٢٣ هـ - ٢٠٠٢ م - ١-٣٩٩).
- منهج الإمام البخاري إعداد : أبو بكر كافي إشراف : الدكتور حمزة عبد الله المليباري الناشر : دار ابن حزم ٣٤/١.
- التوضيح لشرح الجامع الصحيح، تأليف ابن الملقن سراج الدين أبو حفص عمر بن علي بن أحمد الشافعي المصري (المتوفى: 804 هـ، تحقيق دار الفلاح للبحث العلمي وتحقيق التراث، سوريا: دار النوادر ط ١٤٢٩ هـ - ٢٠٠٨ م، ١-٧٦).
- فتح الباري شرح صحيح البخاري تأليف أحمد بن علي بن حجر أبو الفضل العسقلاني الشافعي الناشر : دار المعرفة - بيروت ١٣٧٩.
- عمدة القاري شرح صحيح البخاري تأليف بدر الدين العيني الحنفي ١٧ نيسان (أفريل، ٢٠٠٦ م - ١٠١).
- إتحاف الرفيق بما صح من روايات بسجود النبي بالنجم و دحض قصة الغرائق، تأليف أبو حاتم المقري، ص: ١٢.
- اليواقيت والدرر في شرح نخبة ابن حجر، تأليف زين الدين محمد المدعو بعبد الرؤوف بن تاج العارفين بن علي بن زين العابدين الحدادي ثم المناوي القاهري (المتوفى: ١٠٣١ هـ، تحقيق المرتضي الزين أحمد، رياض: مكتبة الرشد، ط ١٩٩٩)، م، ١-٢٦٩.

- شرح الكوكب المنير، تأليف تقي الدين أبو البقاء محمد بن أحمد بن عبد العزيز بن علي الفتوحى المعروف بابن النجار (المتوفى : 972 هـ، تحقيق محمد الزحيلي و نزيه حماد، ناشر : مكتبة العبيكان، ط ١٤١٨)، ١٩٩٧-١٠، ٣٥٢-١ هـ.
- الرد القويم البالغ على كتاب الخليلى المسمى بالحق الداغ، تأليف : أ.د. علي بن محمد ناصر الفقيهى، ناشر : دار المآثر - المدينة النبوية، ص. : ١٢٣.
- مع الاثنى عشرية في الأصول والفروع [موسوعة شاملة]، وملحق بها السنة بيان الله تعالى على لسان الرسول - ص بلى اللى هَ عَلِيَّ رَهَ وَ سَلَى مَ - ، تأليف د علي بن أحمد علي السالوس، ناشر: دار الفضيلة بالرياض، دار الثقافة بقطر، مكتبة دار القرآن بمصر، ط (١٤٢٤)، ٧ هـ - ٢٠٠٣ م، ٢٩٠-١.
- موسوعة الرد على المذاهب الفكرية المعاصرة، جمع وإعداد: علي بن نايف الشحود، ٢٥-٢٣٩. مقدمه صحيح بخاري (٤/١).
- مقام و منزلت صحيح البخارى و مولف آن از دیدگاه دانشمندان اسلام، استاد عبدالظاهر داعى، ١٤٠٢ هـ ش.
- جایگاه امام بخارى رحمه الله و صحيح آن، شاکر الذهبى، ١٤٠٢ هـ ش.

**Get more e-books from [www.ketabton.com](http://www.ketabton.com)  
Ketabton.com: The Digital Library**